DEBRECENI EGYETEM FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA 22.
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK DEBRECEN, 2015

A plurale tantum újabb lehetséges megközelítési módjai

KELEMEN Ivett

Debreceni Egyetem
kelemenivett5@gmail.com

1. Bevezetés

A paradigma a ragozási sorba tartozó toldalékok rendszere. A *Nyelvi fogalmak kisszótára* szerint a paradigma úgy képzelhető el, mint meghatározott nyelvtani jelentéseket hordozó síkok sora, és a rag jelöli ki azt a síkot, amelyen a szóalak elhelyezkedik. A paradigmában lévő síkok nyelvtani jelentése alapján beszélünk esetparadigmáról, ill. szám-személy paradigmáról, ez utóbbi a szóalakon utal egy másik mondatrész számára és személyére. A paradigma általában és jellemzően meghatározott elemkészletet, zárt rendszert jelent (Tolcsvai 2000: 199–200).

A paradigma teljes, szabályos és aktív, ha minden síkjának van egyértelmű jelölője, s ezek szinte minden tőhöz hozzátehetők. Emellett azonban a világ szinte minden nyelvében megfigyelhető, hogy a szókincs bizonyos ragozható elemeinek egyes alakjai nem léteznek, vagyis az elméletileg lehetséges szóalakok közül bizonyos alakok nem fordulnak elő a használat során. Ezeket nevezzük hiányos paradigmának, másképpen a szó defektív ragozásának, illetve paradigmatikus hiánynak (Papp 1975: 187; Penttilä 1957: 195; Karlsson 1994: 103).

A szakirodalom a főnévi számparadigmára vonatkoztatva általában három csoportot különböztet meg: a) teljes számrendszerű szavakat, b) singulare tantumokat és c) plurale tantumokat.

Tanulmányomban a korábbi plurale tantum vizsgálataimhoz szorosan kapcsolódva azt kívánom ismertetni, hogy az újabb nyelvészeti irányzatok hogyan tekintenek erre a speciális nyelvi jelenségre, hogyan történik grammatikai kategorizálásuk.

2. A plurale tantum és a komponenses szemantikai elemzés

A komponenses szemantikai elemzés abból a feltevésből indul ki, hogy az azonos szemantikai mezőhöz tartozó szavak jelentése között kapcsolat áll fenn, a jelentésük közötti különbség szemantikai jegyekkel, komponensekkel leírható. A fonológiai megkülönböztető jegyek mintájára a szemantikai jegyek is binárisak (Kiefer 2007: 63).

	EMBER	FÉRFI	FELNŐTT
Férfi	+	+	+
Nő	+	–	+
Lány	+	–	–
Fiú	+	+	–

A komponenses szemantikai elemzés mintája
(Lőrincz 2009: 40)

A komponenses elemzések között speciális helyet foglal el Anna Wierzbicka elmélete, mely három alaptételre épül (vö. Kiefer 2007: 85–88):

a) Nincs különbség a metanyelv és a tárgynyelv között.

b) A szemantikai alapelemek nyelvi elemzés eredményei, nem egy adott nyelvhez köthetők, hanem nyelvi univerzálék. A nyelvek szavai közötti szemantikai különbségeket úgy lehet megragadni, ha közös elemekből indulunk ki.

c) A szemantikai elemzés végeredménye egy parafrázis: nem konceptuális egységekhez tartozó szó jelentését úgy határozzuk meg, hogy azt a konceptuális egységek segítségével körülírjuk. Vagyis a szókészlet minden egyes szava felbontható bizonyos szemantikai alapelemek (főnevek, determinánsok, kvantorok stb.) felhasználásával:

pl. X fej = X emberi testrész
ez a testrész az összes többi testrész fölött van
ha valaki gondolkodik, akkor ebben a testrészben történik valami

Wierzbicka ezzel a módszerrel végezte el a plurale tantumok osztályozását is (1988: 557–559):[1]

[1] Felosztását rövidített, egyszerűsített formában adom közre, a teljes anyagot ld. Wierzbicka 1988: 557–559.

a) Csak plurália – olyan apró részekből álló anyagok elnevezése, amelynek megszámolása nem okoz gondot annak, aki tud számolni, de túl sok annak, aki meg akarja számolni (*oats* 'zab', *curds* 'túró', *coffe-grounds* 'kávézacc'). Ezekre nem úgy gondolunk, mint megszámolható dolgokra, hanem mint olyanokra, amelyekből bármekkora részt válasszunk is le, minden rész egyformán megtartja eredeti jellegét. Sok különálló, de egyforma rész alkotja, amelyek kicsik és közel vannak egymáshoz, ezért szétválogatásuk lehetetlen vagy értelmetlen, nem tudunk rájuk úgy gondolni, mint szétválogatható és megszámolható dolgokra.

b) Csak plurália – helynevek, amelyek tiszta belső határok nélkül terülnek el (*plains* 'síkság', *steppes* 'sztyeppe', *woodlands* 'fás vidék'). Nem ember alkotta helyek. Jól látható, hogy több részből állnak, ám ezek a részek nem különülnek el egymástól, így nem egyes helyekként, hanem egészként gondolunk rájuk. Bármely nagyobb részüket leválasztva minden rész megőrzi eredeti jellegét.

c) Csak plurália – sok, helyhez rögzített tárgy (*stairs* 'lépcső', *catacombs* 'föld alatti katakomba', *bleachers* 'fapados lelátó', *bowels* 'belek'). Nem mozgatható dolgok, amelyekről látható, hogy sok kapcsolódó részből állnak. Ezeket a részeket, mivel kapcsolódnak egymáshoz, nem tartjuk különállónak, és nem úgy gondolunk rájuk, mint az egésztől elválasztható, jellegét elválasztva is megőrző dolgokra.

d) Csak plurália az 'a pair of x' kifejezésben – páros dolgok elnevezése (*scissors* 'olló', *goggles* 'szemüveg'). Olyan dolgok, amelyek két azonos és azonos rendeltetésű részből állnak. Ezeket a részeket ugyanakkor nem látjuk különálló dolgoknak, mivel kapcsolódnak egymáshoz, és egymagukban képtelenek lennének funkciójuk betöltésére. Ezeket a két azonos részből álló dolgokat számolhatjuk, de mindig az egész dolog, és nem az egymáshoz kapcsolódó alkotóelemek állnak a fókuszban.

e) Csak plurália – tárgyak és/vagy anyagok csoportja (*leftovers* 'maradék', *groceries* 'élelmiszer'). Különféle dolgok, amelyek ugyanazon a helyen és ugyanazon az okból vannak jelen, és amelyekre részben különbözőségük miatt nem gondolunk megszámolhatóként, részben pedig azért, mert nem mindről mondható el, hogy különálló dolog.

f) Főleg plurália – kis dolgok kis mennyisége, amit meg lehet számolni, de normális körülmények között nem számolják meg (*noodles* 'tészta', *peas* 'borsó'). Olyan dolog, amire „nem számolhatóként" gondolunk, ehelyett olyan dolognak tartjuk, amit sok kisebb, különálló dolog alkot, amiket viszont általában nem akarunk megszámolni. Ezek a kisebb alkotóelemek

szükség esetén megszámolhatók, az egészből eltávolítva pedig megőrzik eredeti jellegüket.

3. A plurale tantum helye a kognitív nyelvészetben

A kognitív nyelvészetben a jelentésalkotás komponensei a következők: a jelentés létrehozása (megismerés), annak kommunikációja (nyelv), és az arra épülő emberi viselkedés (kultúra) (Kövecses – Benczes 2010: 13). E három fogalom vizsgálatára különböző tudományágak specializálódtak (pl. kognitív pszichológia, megismeréstudomány, mesterséges intelligencia), és ezek eredményeinek szintetizálásaként jött létre a kognitív nyelvészet az 1970-es években. A vizsgálati anyag szempontjából lényeges kérdés, hogy milyen kapcsolat áll fenn a valóság és az elme között, és mit is jelent a jelentés a kognitív nyelvészetben. Ugyanis a plurale tantumok taglalásakor gyakran olvasható, hogy ezek tipikus példái az olyan nyelvi elemeknek, melyek numerusuk révén nem tükrözik az objektív valóságot (vö. Baufeld 1979: 13–19).

A kognitív nyelvészet egyik alapfogalma a konceptualizáció, amin egy adott entitás értelmezését értjük (Kövecses – Benczes 2010: 145). A plurale tantumok olyan nyelvi jelenségek, amelyek formáját, mennyiségét illetően jelentős eltérések figyelhetők meg a világ nyelveiben. Ennek oka az adott nyelvet beszélők eltérő jellegű megfigyelésével, azaz alternatív konceptualizációjával magyarázható. Az alternatív konceptualizációval összefüggésben álló értelmezési műveletek közül a plurale tantumok az ún. átfogó kép értelmezési műveletek révén válnak vizsgálhatóvá. Ennek során – mint az a nevében is tükröződik – az adott entitásról vagy szituációról átfogó képet kapunk. Valójában az átfogó kép három értelmezési művelet egysége, nevezetesen a strukturális sematizáció, az erődinamika és a reláció művelete. A vizsgálat szempontjából az első, azaz a strukturális sematizáció a releváns művelet. A strukturális sematizáció azt a célt hivatott szolgálni, hogy az entitásokat egyediesítsük környezetüktől egy adott szituációban. Általában azokat az objektumokat, amelyek jól érzékelhető határvonalakkal rendelkező egyedi tárgyként konceptualizálhatók, a nyelv megszámlálható főnevekkel jelöli *(falevél)*. Ezzel szemben a jól érzékelhető határvonalakkal nem rendelkező entitások nem egyediesíthetők egyértelműen, így azokat a nyelv megszámlálhatatlan főnévként[2] *(víz, levegő)* jeleníti meg. Ha egyszerre több, egyedi entitást érzékelünk, akkor a beszéd során többes számot használunk *(falevelek)*. Azonban az egyszerre nagy számban jelentkező független entitást nem egyediesíthető entitásként is lehet konceptualizálni *(lombozat)*. Az is le-

[2] Az angol terminológiában *mass* vagy *mass-noun*.

hetséges, hogy több egyedi entitást konceptualizálunk egységként *(csapat)* (Kövecses – Benczes 2010: 154). A nyelvek közötti plurale tantum használat tehát a kognitív megközelítés szerint azért mutat eltéréseket, mert a nyelvek az adott szavak megalkotása, használata során eltérően konceptualizálnak, vagyis a több részből álló entitás esetén, ha részletesebb konceptualizáció történik, akkor jelenik meg a többes forma, míg ugyanannak a szónak más nyelvben történő egyes számú használata arra utal, hogy ott elnagyoltabb konceptualizációval számolhatunk, vagyis az egyes részletek a háttérbe szorulnak.

3.1. Konceptualizáció

Rune Ingo vizsgálatai szerint megfigyelhető bizonyos eltérés a különböző nyelvek számhasználatát illetően, jóllehet a plurale tantumok létrejöttének oka és feltétele minden nyelvben hasonló. Így például a betegségnevek az angolban a legtöbb esetben plurale tantumok, ezzel szemben a franciában legnagyobb részük egyes számban áll (Ingo 1978: 34–35). Ez utóbbi állítás alapján joggal merül fel tehát a kérdés, vajon ugyanannak a denotátumnak egyes vagy többes számmal való jelölése önkényesen történik-e, vagy pedig a már fent említett konceptualizációs különbségekkel magyarázható. E kérdés megválaszolására törekedett Anna Wierzbicka, aki az alábbi példák vizsgálatával kívánta bizonyítani, hogy a kérdéses jelenség oka a konceptualizációban keresendő. Első példájában az angol egyes számú *mouth* 'száj' szót veti össze a plurale tantumként funkcionáló lengyel *usta* 'száj' szóval. Jóllehet mindkét szó egyaránt jelölheti a szájüreget és az ajkakat is, a lengyel többes számú alak konceptualizációjában mégis az 'ajkak' jelentés lesz a prominensebb, az angol egyes számú forma esetén pedig az egyetlen 'szájüreg'. Ennek igazolására Wierzbicka bemutatja, hogy a lengyelben mind az említett *usta*, mind pedig a *wargi* 'ajkak' jelentésű szó szerepelhet együtt olyan jelzőkkel, mint *czervone* 'piros', *spękane* 'repedezett'. Ezzel szemben az angolban ritkán fordul elő a *red mouth* 'piros száj' szerkezet, és nem használatos a **craced mouth* 'repedezett száj' forma sem. A kollokáció során megjelenő differencia felveti a jelentés különbségét, és ez a jelentésbeli különbség visszatükröződik a grammatikai tulajdonságok különbségében (Wierzbicka 1996: 386).

A másik példa a német 'nadrág' jelentésű szó. Ez *die Hose* (egyes szám) és *die Hosen* (plurale tantum) formában is használatos. A beszélő gyakran nem tesz különbséget a két szó jelentése között, vagyis a felszínen a közöttük lévő grammatikai különbség tökéletesen önkényes. De a konceptualizálásukban lévő különbséget nem nehéz megtalálni. Habár nem történik jelentésbeli

megkülönböztetés, mégis, ha a rövidnadrágról van szó, a beszélő csak az egyes formát használja *(kurze Hose)*. Ugyanez történik az alsónemű megnevezése során, vagyis inkább az egyes alak *(die Unterhose)* használatos a többes helyett. Tehát amikor a ruhadarab dualisi jellege kevésbé hangsúlyozott, akkor az egyes a preferált forma. Viszont az olyan szólásban, mint *die Frau hat die Hosen an* 'az asszony viseli a nadrágot', csak a többes forma jelenhet meg. Ebben az esetben a nadrág mint a férfiasság szimbóluma értendő és a referátum „szárosztású" (ang. *leg-dividing*) természete ellentétben áll a tradicionális feminin „egyes takarás"-sal (ang. *wraparounds*). Ebben az esetben van értelme hangsúlyozni a tárgyi dualitást, hiszen arról van szó, hogy a nő veszi át a férfi szerepet (Wierzbicka 1996: 386).

A harmadik példát a 'haj' jelentésű szó számhasználatára hozza. Míg az angolban mindig egyes számban használatos *(hair),* addig a franciában *(cheveux)* és az olaszban *(capelli)* többes számban áll. A németben, ahol az egyes *(das Haar)* és a többes *(die Haare)* is használatos, a beszélő biztosan nem véletlenszerűen válogat a különböző formák között, hanem a „számolhatóságra való érzékenység" vezérli a válogatást. Míg ugyanis az angol *long hair* 'hosszú haj' frázisnak egyaránt megfelel a német *langes Haar* (singularis) és *lange Haare* (pluralis), addig a *curly hair* 'göndör haj' kifejezés már inkább egyes formában használatos a németben *(lockiges Haar)*. Ezzel szemben az 'égnek áll a hajam' kifejezésben már csakis a többes forma figyelhető meg *(mir stehen die Haare zu Bergen)*. Ezek esetén is azzal kell számolnunk tehát, hogy a grammatikai szám kapcsolatban áll a szemantikai számlálhatósággal (ang. *semantic countability*). Vagyis a *lockiges Haar* egyes forma használatát az indokolja, hogy a beszélő ilyenkor a hajat mint egyes fürtök összekapcsolódásából álló egységet észleli, míg a fenti kifejezésben pontosan az ellentetje történik, hiszen minden egyes haja szála az égnek áll (Wierzbicka 1996: 386–387).

Wierzbicka fentebb bemutatott eredményei azonban óvatosan kezelendők, mivel mindkét esetben *egyetlen* többes számú példával támasztotta alá elméletét. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy mindkét példa folklór adat (szólás), mely sok archaizmust őriz. Így például az idézett német szólásban (azaz egy konvencionális kifejezésben) megfigyelhető többes alak önmagában nem meggyőző érv az „egyes takarású" = 'női' és „szár-osztású" = 'férfi' kategóriák bizonyításához.

Ugyancsak problémás a 'hosszú haj' : 'göndör haj' eltérő számhasználatára hozott magyarázat is, mivel itt valószínűleg hasonló a helyzet mint a magyar anyagnevek esetében: *homok : homokok*, *zsír : zsírok*. Ilyenkor ugyanis a többes számú alak nem mennyiséget, hanem fajtát jelöl.

3.2. A belső homogenitás elve

A megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek elkülönítésének alapja a belső homogenitás, melyet az alábbi tulajdonságok alapján lehet meghatározni: oszthatóság, sokszorozódási képesség, belső határoltság. E tulajdonságok alapján a megszámlálhatatlan 'anyag' belsőleg homogén, részeire bontásakor a rész egyenértékű az egésszel, és sokszorozódásakor is ugyanaz marad, mint a rész. Ezzel szemben a 'tárgy'-ra nem jellemző a homogenitás. A rész nem ugyanaz, mint az egész, és sokszorozódás esetén is csupán a részek sokféleségéről beszélhetünk. Ezek az individualizált dolgok belülről határoltak, kötöttek, és nem definiálhatók pusztán a részek kiterjedésével (Taylor 2002: 366).

Ezek alapján a főneveknek hármas felosztása lehetséges: egyes számú, többes számú (megszámlálható) és megszámlálhatatlan főnév. Az egyes szám jól körülhatárolható objektumot jelöl, a többes szám ugyanazon objektumból többet. Mégis a többes szám és a megszámlálhatatlan főnevek között bizonyos hasonlóságot fedezhetünk fel, amely a belső homogenitáson alapszik. A megszámlálhatatlan főnevek részekre bontásakor a rész egyenértékű az egésszel, és sokszorozódásakor is ugyanaz marad, mint a rész. Hasonlóan viselkedik viszont a *fiú* individualizált objektum, mely megszámlálható főnév, vagyis a többes szám *(fiúk)* jelöli, ha több fiúról van szó. Ha a fiúkat kisebb csoportokra osztjuk, akkor is fiúk maradnak, és ha további fiúkat, fiúcsoportokat adunk hozzájuk, akkor is fiúkról beszélünk. Vagyis a belső homogenitás tételének mindkét csoport megfelel, különbség viszont a kijelölt entitások „szemcsés*sége*" (ang. *granularity*) alapján keresendő. Ha közelebbről megfigyeljük, a megszámlálhatatlan főnév esetén a részecskék – melyekből felépül – válnak meghatározóvá, a megszámlálhatatlan főnév többrészes entitássá válik. A kapcsolat a többrészes entitás és a megszámlálhatatlan főnév között tehát vizuális jellegű (Lakoff alapján Taylor 2002: 372–373).

A hármas felosztásba (egyes szám, többes szám, egyes számú megszámlálhatatlan főnév) azonban nem sorolható be minden egyes nyelvi alak. Az angol többes számú *groceries* 'élelmiszer' esetén nem beszélhetünk egyes számról, vagyis nem használatos az **a grocery*, **one grocery*, **the grocery* forma. A megszámlálhatatlan főnév tehát tovább osztható egyes és többes formákra *(singular mass, plural mass),* és a plurale tantumok ez utóbbi csoportba tartoznak. A megszámlálhatatlan főnév státusz azért indokolt, mert az egyedi komponensek nem különösebben fontosak a konceptualizáció folyamatában (Taylor 2002: 373–374).

A kognitív nyelvészetben a plurale tantum megszámlálhatatlan főnévként való értelmezése mellett él a hagyományos plurale tantum definíció is, ahol a

többes számú megszámlálhatatlan főnév ennek a kategóriának pusztán alcsoportját képviseli.

3.3. A többrészes és a felhalmozott objektum

Günter Radden és René Dirven *Cognitive English Grammar* (2007) című munkájában az angol plurale tantumok két csoportját különbözteti meg: a) többrészes (ang. *multiplex*) objektum; b) felhalmozott (ang. *amassed*) objektum. Többrészes objektumnak tekintendők a két egyforma részből felépülő dolgok. Az ilyen „kettős (dualis) tárgyak" általában mindig többes számban álló főnevek (*glasses* 'szemüveg', *scissors* 'olló', *trousers* 'nadrág', *lungs* 'tüdő' stb.). Fontos azonban, hogy e szavak esetén nem elegendő, hogy a tárgyak két azonos részből épüljenek fel, hanem az is szükséges, hogy ez legyen a hangsúlyos. Ha azonban ez nem történik meg, akkor normál, megszámlálható főnevek *(count noun)* lesznek, mint például *shirt* 'ing', *blouse* 'blúz', *jacket* 'kabát'. A két részből való felépülés a fehérnemű megnevezésekor (*bra* 'melltartó') nem játszik szerepet, akárcsak bizonyos jövevényszavak (*bicycle* 'bicikli') esetében sem (Radden – Dirven 2007: 77).[3]

Az olyan objektumokat, amelyek több egyedi elemből épülnek fel, szintén többrészesnek tekinthetjük. Ezek részei tisztán elkülöníthetőek és megszámlálhatóak. Így beszélhetünk *many belongings* 'sok holmi'-ról, *many valuables* 'sok érték'-ről és *many groceries* 'sok élelmiszer'-ről. A többes számú *wages* 'bérek' főnevet is több részt jelölő szónak tekinthetjük, habár a bérek részei a hagyományos értelemben nem számszerűsíthetőek.

A plurale tantumok másik csoportja a felhalmozott objektumok halmaza, amelyek több objektum laza kapcsolatát jelentik, és általában többes számban jelennek meg. Ebben az esetben is néha könnyebb, máskor viszont nehezebb elkülöníteni az objektumcsoport egyes elemeit. Csak nagyon ritkán érezzük szükségét, hogy számszerűsítsük a csoportot alkotó elemeket, de az angol nyelvtan lehetővé teszi ezt. Így beszélhetünk *many tea-leaves* 'sok tealevél'-ről és *many grounds* 'sok maradék'-ról (Radden – Dirven 2007: 77).

Az egyes objektumok elhelyezkedését az egyrészes – többrészes folyamatban az alábbi ábra mutatja be, a Radden – Dirven szerzőpáros (2007: 78) alapján:

[3] A bemutatott példák kapcsán szükségesnek látom felhívni a figyelmet a konceptualizáció nyelvspecifikus jellegére. Szemben ugyanis az angollal, a finnben az itt bemutatott két részből felépülő ruhadarabok (fi. *rintaliivit* 'melltartó'; *bikinit* 'bikini') mindegyike plurale tantum, azaz a hangsúly az egyes részeken van.

egyrészes (uniplex) objektum	Többrészes (multiplex) objektumok, melyek uniplexnek tűnnek		uniplex és felhalmozott objektumok, melyek multiplexnek tűnnek		multiplex objektum
singularis	gyűjtőnév (kollektivum)		plurale tantum		pluralis
$N_{sg} – V_{sg}$	$N_{sg} – V_{sg}$	$N_{sg} – V_{pl}$	$N_{pl} – V_{sg}$	$N_{pl} – V_{pl}$	$N_{pl} – V_{pl}$
A car is coming. 'Jön egy autó.'	*The board meets today.* 'A bizottság ma találkozik.'	*The police are here.* 'Itt van a rendőrség.'	*The news is real.* 'A hír igaz.'	*Our wages are low.* 'A bérünk alacsony.'	*Three cars are coming.* 'Három autó jön.'

3.4. Objektumszerű entitás és „együtt előforduló" tárgy

Edward Wisniewski (2012) szerint a plurale tantumoknak két csoportját különböztethetjük meg: a) objektumszerű entitás (ang. *object-like entity*), b) „együtt előforduló" tárgy (ang. *co-occuring object*). A plurale tantumok – mivel grammatikai formájuk mindig többes szám – a kognitív individualizáció hipotézise[4] szerint működhetnek, ami azt jelenti, hogy ezek a szavak egyéni egységek csoportját jelölhetik.

Az objektumszerű plurale tantumok tovább bonthatók összegző többesre (ang. *summation plural*) és nem összegző többesre (ang. *non-summation plural*). Az összegző többesek közé tartoznak a két részből felépülő tárgyak (*scissors* 'olló'), melyek két azonos részből állnak, és ugyanazt a funkciót töltik be. Mivel részben elkülönülnek egymástól, ezért tekinthetjük őket objektumszerűnek. Ezek jellegzetes tulajdonsága részeinek egységként való megjelenése. A részek külön-külön viszont már nem rendelkeznek ezzel a tulajdonsággal, és az egyes szám nem utal a két részből felépülő tárgy numerusára (**scissor*).[5] Ehhez hasonlóan a nem összegző többesek ugyancsak kettős tárgyakat, két külön entitást jelölnek (például az *eyes* 'szem(ek)', *shoes* 'cipő(k)' stb.). A különbség a két típus között az, hogy ez utóbbi dualisi tárgyak a részekre külön-külön is utalnak *(eye, shoe)*, így egyes szám használatos, ha a pár egyetlen tagjáról van csak szó.

A plurale tantumok másik csoportját a nem objektum jellegűek alkotják, melyek több dologból felépülő csoportok (ang. *groceries* 'élelmiszer'). Ezek

[4] A megszámlálható-megszámlálhatatlan főnevek oppozíciójának magyarázatára létrehozott elmélet, mely szerint a megszámlálható főnevek egyedi dolgokat, míg a megszámlálhatatlan főnevek nem egyedi dolgokat jelölnek (ld. részletesen Wisniewski hivatkozásait).

[5] Ezekben az esetekben az egyes számot az angol az *a pair of scissors* 'egy olló'-típusú formával fejezi ki.

több különböző elemmel rendelkeznek (keksz, kenyér, csokoládé, tej stb.), mégis ugyanazzal a névvel illetjük őket, mivel ugyanott, ugyanakkor és ugyanabból a célból vannak jelen.

Vagyis a fenti, kognitív szempontú megközelítések alapján a plurale tantumok az alábbiak szerint kategorizálhatók:

PLURALE TANTUM		
(RD) multiplex objektum ~ (W) objektumszerű entitás		(RD) felhalmozott objektum[6] (W) „együtt előforduló” tárgy
összegző többes	nem összegző többes	
scissors ’olló’ ~ **scissor*	*eyes* ’szemek’ ~ *eye* ’szem’	*groceries* ’élelmiszer’

Radden – Dirven (RD) és Wisniewski (W) elmélete táblázatba foglalva

Irodalom

Baufeld, Christa 1979: Semantische Beschreibung der Pluraliatantum im Deutschen. Greifswald. [Disszertáció. Kézirat.]

Ingo, Rune 1978: Suomen kielen pluratiivit eli monikkosanat. Numeeris-semanttinen tutkimus I. Väenkokouksia ja teknisiä laitteita tarkoittavat sanat. Åbo Akademi, Turku.

Karlsson, Fred 1994: Yleinen kielitiede. Yliopistopaino, Helsinki.

Kelemen Ivett 2008: Plurale tantumok az északi lappban. Folia Uralica Debreceniensia 15: 35−48.

Kelemen Ivett 2009: Az *-š* korrelatív képző funkciói az északi lappban. Folia Uralica Debreceniensia 16: 47–55.

Kelemen Ivett 2010: A páros testrésznevek számhasználati kérdései az ugor nyelvekben. Folia Uralica Debreceniensia 17: 25–32.

Kelemen, Ivett: 2011a: Examination of number-problems in the North Saami (with special regard to pluralia tantum). CIFU-11/4: 208–214.

Kelemen Ivett 2011b: Pluratívák szintatikai és szemantikai vizsgálata az északi lappban. Folia Uralica Debreceniensia 18: 89–98.

Kelemen Ivett 2012: Pluratívák vizsgálata az északi lapp Máté evangéliumban. Folia Uralica Debreceniensia 19: 83–100.

[6] Radden ezt a csoportot tekinti a Taylor által is használt többes számú megszámlálhatatlan főnévnek, Taylor viszont ezt használja minden plurale tantum csoportra (ld. Taylor 2002: 377).

Kelemen Ivett 2013a: Pluratívák szemantikai csoportjai az északi lappban. Folia Uralica Debreceniensia 20: 87–108. Debrecen.
Kelemen Ivett 2013b: Pluratívák morfoszemantikai vizsgálata az északi lappban. Nyelvtudományi Közlemények 109: 171–186. Budapest.
Kiefer Ferenc 2007: Jelentéselmélet. Corvina, Budapest.
Kövecses Zoltán – Benczes Réka 2010: Kognitív nyelvészet. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Lőrincz Julianna 2009: Nyelvi jelentés és variativitás. Szemantikai alapismeretek. Selye János Egyetem, Komárom.
Papp Ferenc 1975: A magyar főnév paradigmatikus rendszere. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Penttilä, Aarni 1957: Suomen kielioppi. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo.
Radden, Günter – Dirven, René 2007: Cognitive English Grammar. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam – Philadelphia.
Taylor, John, R. 2002: Cognitive Grammar. Oxford Textbooks in Linguistics. Oxford University Press, Oxford.
Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) 2000: Nyelvi fogalmak kisszótára. Korona Kiadó, Budapest.
Wierzbicka, Anna 1988: The Semantics of Grammar. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
Wierzbicka, Anna 1996: Semantics: Primes and universals. Oxford University Press, Oxford.
Wisniewski, Edward: On using count nouns, mass nouns, and pluralia tantum: What counts? https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:DrWmIfEU_QJ:www.sfu.ca/~jeffpell/Ling480.08/WisniewskiReallyFinal.doc. Letöltve: 2012

A recent feasible approach to pluralia tantum

From the aspect of grammatical number, nouns can generally be classified into three groups: nouns with a complete grammatical system for plural marking, singularia tantum and pluralia tantum. The present study – connected to previous research of the author in the same topic – aims to give a description about how recent linguistic trends relate to plurale tantum as a special marking mode of grammatical number. Two strands of new schools are in the focus of the research: componential analysis as a semantic approach and cognitive linguistics. Conceptualisation, a basic concept in cognitive linguistics, is of crucial importance in the study of pluralia tantum, since this linguistic phenomenon is typically such that differs across languages in form and quantity. This is so, because different cultures make different types of observations of the same object, which results in different conceptualisations. The paper is concluded with the suggested groups of classification for pluralia tantum *(multiplex object ~ amassed object; object-like entity ~ co-occuring object).*

IVETT KELEMEN